

16^e zondag door het jaar A – Ben Frie SJ

Tsedaka, dat is het woord dat het eerste in het oog springt. Gerechtigheid zeggen wij, de Vlaming geeft de voorkeur aan rechtvaardigheid. Ik gebruik het Hebreeuwse woord, omdat dat dieper aanduidt welke spanning onze teksten vandaag herbergen. De tsadik is de gerechte, *the righteous one*. Een spiritueel meester, die mystiek verbindt met sociaal engagement. Zolang er een gerechte in je midden is, heb je kans op leven en redding – als er geen tsadik meer is, ben je kansloos en vogelvrij.

Als je weinig levenskansen hebt, kun je bij de machthebber proberen te marchanderen, te sjacheren. Abraham was niet de laatste jood die daar goed in was. Na het bezoek van de drie mannen aan Abraham blijft hij bij de Heer voor een bijzondere dialoog over het lot van de zondige stad Sodom:

Abraham ging dichterbij hem toe en vroeg: 'Wilt u dan behalve de schuldigen ook de onschuldigen het leven benemen? Misschien dat er in die stad vijftig onschuldigen zijn. Zou u die dan ook uit het leven wegrukken en niet de hele stad vergeving schenken omwille van die vijftig onschuldige inwoners? Dat kunt u toch niet doen! Hij die rechter is over de hele aarde moet toch rechtvaardig handelen?' De HEER antwoordde: 'Als ik in Sodom vijftig onschuldigen aantref, zal ik omwille van hen de hele stad vergeving schenken.' Hierop zei Abraham: 'Nu ik eenmaal zo vrij ben geweest de Heer aan te spreken, hoewel ik niets dan stof ben: stel dat er aan die vijftig onschuldigen vijf ontbreken, zou u dan toch vanwege die vijf de hele stad verwoesten?' 'Nee,' antwoordde hij, 'ik zal haar niet verwoesten als ik er vijftienveertig aantref.' Opnieuw sprak Abraham hem aan, en zo gaat het van veertig naar dertig, van dertig naar twintig en tenslotte zei Abraham: 'Ik hoop dat u niet kwaad wordt, Heer, wanneer ik het nog één keer waag iets te zeggen: stel dat het er maar tien zijn.' 'Dan zal ik haar niet verwoesten omwille van die tien.'

In de tijd dat de messiasverwachting zich ontwikkelt, vestigt de gelovige mensheid zijn hoop op de uiteindelijke aanwezigheid van nog maar één gerechte. Zij die te midden van de joden tot het inzicht kwamen, dat dat de Mensenzoon moest zijn en dat Jezus die christos, die gezalfde moest zijn, hebben 60 jaar na Jezus' dood hun trauma over de aanslag op Jezus nog niet kunnen verwerken: de gemeente van Johannes verzucht teleurstellingen dat de Joden de enige gerechte, de tsadik die hen nog leven zou kunnen garanderen door hen vergeving te schenken, niet hebben erkend.

In Jezus' dagen verwachtte men de parousie al spoedig: het einde der tijden naderde en zou alles aan het licht brengen, vooral de waarheid en dus ook de verwerpelijke zonden. Onze parabel zinspeelt op dat gevoel: het gaat zo slecht overal, dit kan niet lang meer duren. Er zijn er onder ons die soortgelijke gevoelens koesteren. Goddeloosheid, ontrouw, opportunisme, misbruik en machtswellust. Wij kunnen ons alles veroorloven, wij hoeven nergens rekenschap voor af te leggen, na ons de zondvloed. Na ons, vooral, want als er iets van zondvloed zichtbaar wordt, slaat de angst toe, is alle vertrouwen weg en zal alleen de sterkste overleven.

Matteüs toont onontkoombaar dat er geen zuiverheid van gewas bestaat, zuiverheid van ras als u wilt. Jezus' leerlingen vragen hoe dat toch kan, dat het kwaad steeds de kop opsteekt als er ook goede dingen gebeuren. Alles lijkt geïnfiltreerd, geïnfecteerd. Wacht, zegt het verhaal van Jezus dan. Geduld. De tijd zal het uitwijzen. Als het tijd is voor de oogst, voor het uitkomen van de waarheid, dan zal ook uitkomen wat onwaar was, waar gesjacherd werd, wie de tsadik was die van het leven werd beroofd. Maar dan zal toch ook zichtbaar worden hoe die tsadik optrad als een vorst die allen met zachtheid behandelt. "Omdat u heer en

meester bent kunt u uw macht uitoefenen wanneer u dat wilt. U oordeelt zachtmoedig en u regeert ons op milde wijze. Door zo te handelen hebt u uw volk geleerd dat rechtvaardigen menslievend moeten zijn; u geeft uw kinderen de hoop dat zondaars naar u kunnen terugkeren.” Een eeuw voor de komst van de tsadik, de Mensenzoon, groeit het besef dat alleen vergeving ons kan redden, en dat je welhaast goddelijke status moet hebben om die mogelijk te maken. Er was een nieuw besef groeiend van tsedaka, van gerechtigheid voor een volk dat zoiets niet kende.

De verdienste van de tsadik overtreft de ongerechtigheid van allen. De ene gerechte brengt een nieuw, ongekend element: vergeving. Er is geen predestinatie – daar werd toen al over getwist – want zelfs als je je niet bewust bent kwaad aangericht te hebben, is er een kans dat je vergiffenis kunt krijgen. Wie kent de maat van zijn eigen ongerechtigheid? ‘De Mensenzoon zal uit zijn koninkrijk allen die anderen ten val hebben gebracht en de wetten hebben verkracht bijeenbrengen en hen in de vuuroven werpen.’ Advocaten weten hoe moeilijk het kan zijn voor ons geïnfekteerde mensen om de maat van het door ons aangerichte kwaad te onderscheiden en het te erkennen als het ons getoond wordt. Bekneld tussen de machten en de krachten die ons in onze dagen aantasten zijn wij toch niet kansloos. Het wereldgebeuren kan ons in verwarring brengen, maar dat hoeft ons niet weg te halen bij het vermogen om onze verantwoordelijkheid te blijven nemen voor datgene waar wij verantwoordelijk voor zijn en blijven: ons eigen leven, en dat van hen die ons toevertrouwd zijn. Wij kunnen kiezen voor het volgen van de wetten van het koninkrijk van God en voor het gedragspatroon van de tsadik. Diens gerechtigheid redt ons. Diens gerechtigheid maakt ons gerechten, tsadikim. Omdat hij levenskansen biedt, mogelijkheden, toegang tot zijn rijk, niet bij de parousie pas maar vandaag, heden zult gij met mij zijn in het paradijs. Wij kunnen kiezen, onszelf veranderen naar Hem toe. Dat kunnen wij doen, vandaag en elke dag die ons gegeven wordt – al brandt de aarde af. De tsadik is in ons midden en garandeert onze levenskansen: U toont uw macht juist wanneer de volkomenheid ervan in twijfel wordt getrokken.

Dit is de naam die de Heer voor Mozes uitroept: ‘De HEER ! Een God die liefdevol is en genadig, geduldig, trouw en waarachtig, die duizenden geslachten zijn liefde bewijst, die schuld, misdaad en zonde vergeeft, maar niet alles ongestraft laat.’ Dus zingt de dichter: O Heer God, erbarmend, genadig, lankmoedig, rijk aan liefde, rijk aan trouw, bewarend liefde tot het duizendste geslacht. Wij weten ons geborgen in zijn gerechtigheid voor ieder die in Hem gelooft.